

EKOLOJİK SOSYAL HİZMET BAĞLAMINDA TÜRCÜLÜK ***Speciesism In The Context of Ecological Social Work****Yunus KARA¹****ÖZET**

İnsan etkisiyle ekolojik uyumun ve doğal ekosistemin bozulması birçok çevresel soruna ve yıkıma neden olmuştur. İnsanın aşırı tüketimi ve doğayı fazlasıyla tahrip etme durumu tüm türler üzerinde geri dönülemez etkiler yaratmıştır. Ekolojik sosyal hizmet yaklaşımı, sosyal hizmet mesleğinin temelinde barındırdığı çevresi içinde birey yaklaşımının ve ekolojik bakış açısının kapsamını değiştirmiş, doğa ile uyum içinde yaşama, çevresel farkındalıkların artırılması, türler arasında ayrımcılık yapılmaması ve sosyal hizmet uzmanlarının çevresel farkındalıklarının artırılması görüşlerini kuvvetle önermektedir. Ekolojik sosyal hizmetin bütün yaşam formlarının birbirine bağlı olduğu gerçeğine dayanması, türler arası ayrıma da karşı çıktığı anlamına gelebilir. Bu makalede, türler arasında ayrımcı olmayı ifade eden türçülük kavramı açıklanarak, ekolojik sosyal hizmet ile ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayrımcılık, Ekoloji, Ekolojik sosyal hizmet, Sosyal hizmet, Türçülük.

ABSTRACT

The ecological harmony and natural ecosystem degradation caused by human influence caused many environmental problems and destruction. Excessive consumption of humanity and excessive destruction of nature have created irreversible effects on all species. The ecological social work approach has changed the scope of the individual approach and ecological perspective within the environment that is occupied by the social work profession, strongly recommends to live in harmony with nature, to increase environmental awareness, not to discriminate between species and to increase the environmental awareness of social workers. The fact that ecological social work is based on the fact that all life forms are interdependent may mean that they are opposed to inter-species distinction. In this article, the concept of speciesism, which is discriminatory among species, will be explained and its relation with ecological social work will be emphasized.

Keywords: Discrimination, Ecology, Ecological social work, Social work, Speciesism.

1. ORCID: 0000-0002-7812-5845

1. Araştırma Görevlisi, Altınbaş Üniversitesi, yunus.kara@altinbas.edu.tr

*KARA, Y. (2020). "Ekolojik Sosyal Hizmet Bağlamında Türçülük", *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 20, s. 82-94.

Makale Geliş Tarihi: 26 Ağustos 2019 Kabul Tarihi: 27 Mart 2020

EXTENDED ABSTRACT

Disruption of ecological harmony and natural ecosystem with human impact has caused many environmental problems and destruction. In today's conditions, it can be said that nature is exploited and nature is destroyed in an irreversible way. This understanding, which is seen as a developmental progress, causes the reduction of clean water resources, global warming, water, air and soil pollution and in fact the extinction of the species. The deterioration of ecological balance and excessive consumption of natural resources affect all living things. Human's attempt to dominate the nature caused damage to non-human creatures, use these creatures for the benefit of humanity, that is, speciesism. Environmental issues are part of social work practices at the micro, mezzo and macro levels. Social workers are also responsible for carrying out their practices in a manner that includes ecological and environmental justice in line with the ethical principles and values of the profession. However, it can be said that system theory, which is one of the theories that social work profession and discipline makes the most use, is incomplete in examining the relationship between living and/or inanimate beings in the ecological system while examining the relationship between the lower and upper systems at the individual, family/group, organization and society level. At this point, the ecological social work approach strongly suggests the views of living in harmony with nature, increasing environmental awareness, non-discrimination between species, and increasing environmental awareness of social workers, within the environment that social work occupies. We believe that ecological social work discipline is based on both critical social work and anti-pressure social work approaches; focusing on the interaction between nature and human, it is possible to say that human criticizes the negative effects of nature and living and/or inanimate beings. It is possible for social workers to perform their functions at the micro, mezzo and macro level with the individual approach within their environment, such as changing the relationships between each system positively and adopting the principle of reciprocity. It is possible to gain physical, emotional and cognitive awareness about nature and environment by focusing on individuals and their close circles at the micro level. At the mezzo level, groups, communities and organizations can be brought together on issues such as environmental pollution, deterioration of ecological balance, and establishing solidarity networks. At the macro level, action can be taken to raise awareness of the society and realize global activism and advocacy in the event of ecological crisis such as natural disasters, epidemics, extinction and global warming. The fact that ecological social work is based on the fact that all life forms are interconnected may mean that it also opposes the distinction between species. It can be said that structures such as racism, sexism and speciesism constitute a dichotomy between living things and that the living creature is marginalized. All marginalized creatures have an important place in the social work profession and it is important to achieve a professional focus on these creatures. It is important for the social worker to discuss different types of treatment and to re-question the principles and values of the profession. The social work profession, and hence social workers, should support biodiversity and support the planet's livability for all living things. In addition, social workers should be able to play a role in sustaining the soil, water, air and plants that are important for all living things and ensuring environmental improvement. Social workers should be able to advocate for endangered species, in particular, and work to ensure ecological balance. In addition, sustainable and social development is an important issue for the social work profession, but it is important to consider all living and/or inanimate beings while realizing this. In this article, the concept of speciesism, which expresses discrimination among species, will be explained and its relationship with ecological social work will be emphasized.

GİRİŞ

Evrimin tarihi incelendiğinde, insanın zamanla tüm dünyanın hâkimi haline geldiğini söylemek mümkündür. Bu hakimiyetin nedenleri üzerinde bir uzlaşma olmamakla birlikte; kültür, kolektif emek, zihinsel kapasitenin bir sonucu olarak düşünebilme yetisi, alet yapabilme ve fizyolojik avantajlar insanın, doğaya ve hayvanlara kıyasla insan olmayanlara hükmedebilme becerisi kazanmasına neden olmuştur. Hükmetme ve tahakküm kurma durumu, insan toplulukları tarafından aşırı kullanım nedeniyle çevresel yıkım ve ekolojik kaynakların tükenmesi düzeyine varan sonuçlar doğurmuştur. İnsan etkisiyle fosil yakıtların ve su kaynaklarının aşırı tüketimi, ormanların ve bitki örtüsünün aşırı tahrip edilmesi doğal ekosistemin dengesini bozarak küresel ısınmaya yol açmış ve doğa kendisini yenileyemez hale gelmiştir. Çevrenin tüm canlılar, canlıların da çevre üzerindeki karşılıklı etkileri düşünüldüğünde, insanlığın aşırı tüketimi ve doğayı fazlasıyla tahrip etme durumu tüm türler için geçerli geri dönülemez sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Güler, 2009; Miser, 2010). Ekosistemin, varoluşsal bir değere sahip olduğunu ve insan yaşamını desteklemede hayati bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Ayrıca doğal çevrenin, insan refahını arttırabildiğini, bireye belirli bir yönde amaç verebildiğini, güven tahsis edebildiğini ve iç görü sağlayabildiğini belirten birçok araştırma da mevcuttur (Besthorn, 2013; Norton, 2012; Heinsch, 2012; Lysack, 2012; Taylor, 2013). Ancak gün geçtikçe insanlığın ekosistem üzerindeki tahrip etme düzeyi geri dönülemez şekilde artmış, kendi yaşam alanlarına olan tehdidi de belirginleşmiştir. Bu çerçevede, insanın iyilik halini amaçlayan ve koşulların buna göre düzenlenmesi için çalışan sosyal hizmet mesleğinin devreye girmesi kaçınılmaz olmuştur. Sosyal hizmetin uzmanlık alanlarından biri olan ekolojik sosyal hizmet pratiği, tam bu noktada, toplumdaki çevresel farkındalıkların artırılması, doğa ile uyum içinde yaşama, türler arasında ayrımcılık yapılmaması, sosyal hizmet uzmanlarının çevreyi önemsemeye daha büyük bir rol üstlenmeleri gibi ilkeleri bünyesinde barındırmaktadır (Purutçuoğlu ve Doğan, 2017). Ekolojik sosyal hizmetin bütün yaşam formlarının birbirine bağlı olduğu gerçeğine dayanması, türler arası ayrıma da karşı çıktığı anlamına gelebilir. Bu makalede, türler arasında ayrımcı olmayı ifade eden türçülük kavramı açıklanarak, ekolojik sosyal hizmet ile ilişkisi üzerinde durulacaktır.

1. Kavram Olarak Ekolojik Sosyal Hizmet

Çevresel konular mikro, mezzo ve makro düzeyde sosyal hizmet uygulamalarının bir parçasıdır. Sosyal hizmet uzmanları, mesleğin etik ilkeleri ve değerleri doğrultusunda ekolojik ve çevresel adaleti içerecek şekilde uygulamalarını gerçekleştirmekle de yükümlüdür (Dylan ve Coates, 2012). Sosyal hizmet uzmanlarının çevresel duyarlılık konusunda aktif rol almalarını gerektiren durumlar için iklim değişikliğini, ekosistemin dengesinin bozulmasını ve bunlarla bağlantılı olarak gerçekleşen doğal afetleri örnek vermek mümkündür (Besthorn ve Meyer, 2010; Dominelli, 2014). Ayrıca sosyal hizmet uzmanları, bahsedilen durumların, insanlar üzerindeki etkilerini en aza indirmek ve insanlarla ekosistem arasındaki ilişkilerin olumlu yönde değiştirilmesi için farkındalık oluşturmakla da görevlidir (Ferreira, 2010; Hetherington ve Boddy, 2013). Bu noktada, takım oluşturma, yetkilendirme, katılım, toplum bilincinin gelişimi, yönetim, kültürel olarak

yetkin olma, baskıcı olmayan uygulamalar, çok düzeyli değerlendirmeler ve bütüncül müdahaleleri kapsayan sosyal hizmet becerilerinin, doğanın tahrip edilmesi, ekolojik dengenin bozulması ve çevresel yok oluşu önlemede etkili olduğunu belirtmekte fayda vardır (Alston, 2013; Hawkins, 2010; Rambaree, 2013; Weber, 2012). Çünkü temiz hava, temiz su, temiz mekan, sağlıklı yaşam, güvenli ulaşım gibi temel insan haklarının sadece insanlık odağında değil tüm canlıları kapsayan bir yaklaşımla sunulması gerekmektedir.

Ekolojik dengenin bozulması ve doğal kaynakların aşırı tüketimi tüm canlıları etkiler. Etkilerin insan olmayan diğer tüm canlılar tarafından da hissedilmesi bu alanda yapılan çalışmaların gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Lewin (1951), çevresiyle etkileşimde bulunan her bireyin bundan biyo-psikososyal olarak etkilendiğini, bununla beraber bireylerin de çevreyi etkileme işlevi olduğunu ifade etmiştir. Lewin'in çalışmalarının takibi niteliğinde olan Bronfenbrenner (1979)'in araştırmasında, insan gelişimi, aktif, süregelen, yaşadığı ani ortam değişikliklerine uyum sağlayan bir dinamik olarak görülmüş ve ortamlar ve insanlar arasındaki ilişkilerin daha geniş bağlamlarda tartışılabileceği fikri öne sürülmüştür. Ekolojik sorunların, nedenlerinin araştırılması gerekliliği ön plana çıkmakla birlikte, örneğin çocuğunun gelişiminin, ebeveyn ilişkisinden çok, küresel ölçekte ekolojik her türlü sistemden daha fazla etkilendiğine yönelik kanıtlar sunulabilmektedir (Rich, 1998). Bu kapsamda doğadaki tüm canlı ve/veya cansız varlıklar arasında organik veya inorganik bir ilişki olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Allen-Meares ve Lane (1987) çalışmalarında, ekolojik sosyal hizmet ile etoloji (hayvan davranışlarının incelenmesi) ve ekolojik psikoloji (fiziksel etkilerin incelenmesi) alanları arasındaki bağlantıları belirleyerek hem çevrenin hem de etolojinin gündelik yaşamda insan psikolojisine etki ettiğine dair bulgular sunmuşlardır. Sosyal adalet, çevresel ve ekolojik adalet misyonlarına sahip sosyal hizmet mesleği bu görevi yerine getirecek temel meslek gruplarından biridir. Sosyal hizmet mesleği, toplumun tüm kesimleriyle çalışabilme özelliğine sahiptir ancak bunun ötesinde, ekolojinin tüm yönlerini kapsayacak şekilde toplumla çalışma misyonunu da bünyesinde barındırır. Sosyal hizmet disiplininin, toplumların yaşam koşullarını iyileştirmek, çevresi içinde birey yaklaşımı ile ekolojik yaklaşım doğrultusunda hem yaşanılan çevreyi hem de canlı ve/veya cansız tüm ekolojik sistemleri incelemek ve yeniden şekillendirmekle yükümlü olduğunu söylemek mümkündür (Jones, 2010). Bookchin (1980), metalaşmaya ve doğanın yağmalanmasına meydan okuyan, ekoloji ile uyum içerisinde yaşanması gerektiğine dair bir görüşü savunmaktadır. Bu görüş tahakkümün neden olduğu tehlikeleri azaltmak için birtakım tekniklerin geliştirilmesi, doğanın hâkimiyetinin kolaylaştırılması, feminist ve toplumsal kalkınma hareketlerine ekolojik bakış açısının yerleştirilmesi gibi yaklaşımları da içinde barındırmaktadır.

Sosyal hizmet mesleği ve disiplininin en çok yararlandığı kuramlardan biri olan sistem kuramının, birey, aile/grup, örgüt ve toplum düzeyindeki alt ve üst sistemlerin birbiri ile olan ilişkisini incelerken ekolojik sistemdeki canlı ve/veya cansız varlıklar arasındaki ilişkiyi incelemede eksik kaldığı söylenebilir. Sosyal hizmet uzmanları, mesleğin ilk başlarında, bireyselleştirici psikanalitik modelleri müdahale süreçlerinde kullanırken, Auerswald (1968)'in ekoloji ve genel sistem teorisini sosyal hizmet uygulamalarına entegre etme çabaları, sosyal hizmet uzmanlarının ekosistem

ve ekolojik uygulama alanlarında daha fazla yer edinmeye başlamasına öncülük etmiştir. Germain ve Gitterman (1980) geliştirdikleri ekolojik sosyal hizmet modelinde; savunmasızlık, baskı, gücün kullanımı, sosyal bozulmalar ve teknolojik kirliliğin; habitat, yaşam seyri, bireylerin karar alma mekanizmaları ve bu mekanizmaları etkileyen sosyal ve kültürel belirleyicilerine olan olumsuz etkisine dikkat çekilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna paralel olarak toplumsal yapıların ve kurumların, bölgesel politikaların ekolojik dengenin dikkate alınarak düzenlenmesi, insan ve doğa arasında karşılıklılık ilkesinin benimsenmesi gerekliliğini de belirtmişlerdir.

Coates (2003), sosyal hizmet için yeni bir eylem planı ve politikanın gerekliliğine vurgu yapmış, teorik çerçevenin yeniden gözden geçirilmesini ifade etmiştir. Bütüncül ve kapsayıcı bir sosyal hizmet misyonunu karşılıklılık ilkesine dayandırarak ekolojik yıkıma neden olan varsayımları, değerleri ve inançları tartışmaya açmıştır. Sürdürülebilirlik, sosyal adalet ve küresel bilinç gibi konuların sosyal hizmet disiplini ve uygulayıcıları için rehber olma niteliği taşıması gerektiğini belirtmiştir.

Ekolojik sosyal hizmet; tüm canlı ve cansız varlıkların uyumlu bir şekilde varlıklarını sürdürmelerine yardım etmek üzere küresel, ulusal ve yerel düzeyde insanlığın yeryüzü ile olan ilişkilerinde ciddi değişiklikler yapması ve beraberinde toplumsal dönüşümlerin sağlanmasına yönelik teorik bir uygulama zeminidir (Bay, 2015; McKinnon ve Alston, 2016; Shaw, 2006). Ekolojik sosyal hizmet, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi merkeze alan, gezegen ve tüm çevresel sistemlerin dahil edildiği bir görüş kazandırmak ve uzun vadede doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak gibi önemli ilkelere sahiptir (Bay, 2015). Bu noktada ekolojik sosyal hizmet uzmanı hem ekolojik hem de mikro, mezzo ve makro sistemlere yapılan toplumsal baskıya uyum sağlama potansiyeline sahiptir. Ekolojik sosyal hizmet, bu baskının kökenini ideal insan-çevre uyumunun olmayışı olarak görmekte olup bu uyumun gerçekleşmesi için mikro, mezzo ve makro sistemlerin karşılıklı ilişkilerini inceler (Gutheil, 1992; Park, 1996). Sosyal hizmet uzmanının öncelikli hedefi, toplumdaki baskının nedenlerini tanımlamak ve etkilerini hafifletmek için çalışmaktır.

Greif ve Lynch (1983), sosyal hizmet uzmanlarının ekoloji anlayışının, organizmaların çevrelerine adaptasyonunu açıklayan biyolojik teorilere dayandığını belirtmişlerdir. Bireyler her yeni bir ortama girdiklerinde, o ortamın taleplerine uyum sağlama eğilimi gösterirler ve ortam ve kişi arasında yapısal olarak karşılıklı etkileşimler sonucu çevre ve birey yeniden yapılandırılır ve böylece bireyin çevreye uyumu sağlanmış olur.

Ekolojik sosyal hizmeti, doğanın ve dolayısıyla doğadaki tüm canlı ve cansız varlıkların maruz kaldıkları sömürü ve zulmü reddeden, insanların, hayvanların ve doğanın yararına politikalar geliştirilmesini destekleyen, ekolojik uyumu ön plana çıkaran bir yaklaşım ve uygulama disiplini olarak görmek mümkündür. Bu görüşü destekleyen hem de bütüncül bir bakış açısına sahip, çevresi içinde birey yaklaşımının yeniden tasarlandığı ekolojik sosyal hizmet modeli birçok araştırmacı tarafından da öne sürülmektedir (Muldoon, 2006; Zapf, 2010).

2. Kavram Olarak Türçülük

Singer (2005) tarafından ırkçılık ve cinsiyetçilik kavramlarıyla paralellik kurulmak üzere kul-

lanılan türçülük terimi, ilk defa 1970 senesinde İngiliz yazar, psikolog ve hayvan hakları savunucusu Richard D. Ryder tarafından ortaya atılmıştır. Ryder (1998) türçülüğü, bir türdeki canlıların başka bir türün mensubu olması gerekçesiyle onlara zarar vermesi olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamadan sonra türçülük kavramı; ırkçılık ya da cinsiyet ayrımcılığına benzer bir durumu ifade etmiş ve ahlaken alakası olmayan fiziksel farklılıklara dayalı bir önyargı olarak şekillenmiştir (Dupre, 2002; Ryder, 2006).

Ayrımcılık, bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümü ile ilgili bir süreç olup kişileri belli haklarından mahrum bırakmaktır. Örneğin, toplumda kadın kimliği atanmış olan kişilerin sadece bu rastgele atama sebebiyle seçme ve seçilme haklarının ellerinden alınması bir ayrımcılıktır ve bu ayrımcılıkta seçme ve seçilme ile aslında ilgisi olmayan cinsiyet değişkeni bir kriter olarak kullanılmıştır. Bu sebeple bu durumu cinsiyetçilik olarak adlandırmamız mümkündür. Kuzey Amerika'da beyaz olmayan ten rengine sahip kişilerin hiçbir hakka sahip olmayıp uzun zaman köle muamelesi görmüş olmaları bir başka örnektir. Bu ayrımcılık da kendisine kriter olarak atanmış ırkları seçtiği için ırkçılık olarak adlandırılmaktadır. Eğer bir işveren bir kişiyi işe alırken onun yetilerine, deneyimine ve eğitimine değil de; bu kişinin ten rengini ve etnik yapısını dikkate alarak karar veriyorsa, bunun ırkçılık olduğunu söylemek mümkündür. Irkçılık, cinsiyetçilik, heteroseksizm, yaşçılık, bedenbiçimcilik gibi bir dizi ayrımcılık biçimi mevcuttur ve hepsinin farklı dinamikleri olsa da, temellerindeki mekanizma benzer şekildedir (Caviola, Everett ve Faber, 2018). Cinsiyet eşitsizliğine dayanan cinsiyetçilik kavramı ile ırk farklılığına dayanan ırkçılık kavramı gibi tür farklılığından ortaya çıkan eşitsizlik de türçülük olarak adlandırılmaktadır (Horta, 2010). Türçülük de bu mekanizmalar aracılığıyla, insan harici canlıları başkalarının malı ve kaynağı olma, başkalarının zevki için kullanılıp öldürülme gibi biçimlerde kendisini göstermektedir. Türücü bakış açısının ürettiği ben ve öteki anlayışı yani insan ve onun ötekisi olarak kurulan canlı ikiliğinde insanın, insan olmayan canlılara tahakküm kurmasını, kendi çıkarları için nesneleştirmesini meşru kılmaktadır. Türücü bakış açısına göre, insanı insan yapan, doğaya yani insan olmayana hükmedebilme, tahakküm kurma becerisidir. Fiziksel ve zihinsel kapasite gibi anatomik farklılıklar yönünden avantajlı canlının, dezavantajlı canlı ve/veya cansız varlıklar üzerinde tahakküm kurmasına neden olduğunu ifade etmek mümkündür. Irkçı, cinsiyetçi, homofobik, sınıf düşmanı bakış açıları, salt bilimi değil kimi zaman dini, milliyetçiliği, iktidarın resmi ideolojisini yansıtmakta; insan olan ve insanın ötekisi şeklinde canlı ve/veya cansız ayrımını sürdürmektedir (Dunayer, 2004). Türçülük karşıtı düşünce savunucuları ise insanları, kutsal kaidelerden vazgeçip hiçbir tür için ayrımcılık yapılmaması gerektiği önermesiyle doğaya dönmeye davet etme gayretindedirler.

İnsan harici canlıların, insanın kendi zevkleri, alışkanlıkları ve çıkarları doğrultusunda kullanılması, tüm insanların, insan olmayan canlılardan daha üstün bir ahlaka sahip olduğuna dair bir görüşün savunulması ve insan için insan olmayan canlıların yaratıldığı gibi yaygın inanışlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Diamond, 1978; Kagan, 2016; Williams, 2009). Bu yaklaşım, insan harici canlıların acı duyma, hissetme, kendi yaşamının farkında olma gibi canlıya özgü özelliklere sahip olmalarından tamamen bağımsız, farkında olunmadan yapılan bir yargılamadır.

Tüm ayrımcılık biçimleri kendilerini meşru gösterebilecek kültürel yapıları beraberinde getirir ve dildeki ayrımcı ifadeler, deyişler, yapıtlar ve söylemler buna örnektir. Başka bir ifadeyle dilimizdeki türcü ifadeleri fark etmek ve bunları kullanmamaya özen göstermek önemlidir. “Eşek” gibi çalışmak, “ayı” gibi kaba olmak gibi benzetmeler, “köpek”, “domuz”, “ahtapot”, “akbaba” gibi hakaret niteliğinde, aşağılamak için kullanılan sözcükler; “eşek hoş laftan ne anlar, kuş beyinli, köpeğe atsan yemez, hayvanlık etmek, hayvan oğlu hayvan benzeri tüm ikilemeler, öküz gibi bakmak, kedi nankördür, eşek sudan gelinceye kadar, it dövüldüğü yere kaçar, köpek giren eve melek girmez, eşeğe altın semer vursalar eşek yine eşektir, et hayvanı, tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır, kurt gibi aç olmak, kürk hayvanı” gibi söylemler türcü yaklaşımlar olarak görülür (Vegan Derneği, 2018). Türcü yaklaşımların sadece hayvanlar özelinde olmadığını söylemek gerekir. Dilimizdeki türcü ifadeleri, doğanın bir diğer paydaşı olan bitkiler için de fark etmek önem taşır. “Ot gibi yaşamak”, “fındık beyinli”, “muşmula suratlı”, “saman kafalı”, “pırasa saçlı”, “bostan korkuluğu”, “odun”, “yontulmamış kereste”, “kabak kafalı”, “patlıcan burunlu” gibi küçümseyen, hoşnutsuzluk belirten betimlemeler ve söylemler de türcü yaklaşımlardır.

3. Ekolojik Sosyal Hizmet ve Türcülük

Tüm canlı ve/veya cansız varlıklar çevremizin temel bir bileşenidir ve ekolojik dengenin korunmasında kilit bir unsurdur. Günümüz koşullarında doğanın sömürüldüğü, doğanın dönüşü olmayan bir şekilde tahrip edildiği söylenebilir. Gelişimsel ilerleme olarak görülen bu anlayış temiz su kaynaklarının azalmasına, küresel ısınmaya, su, hava ve toprak kirliliğine, aslında türlerin yok olmasına neden olmaktadır.

Birçok dinde ve inanç sisteminde, insanın, yaratılan varlıklar arasında üstün bir değere sahip olduğu inancı yatmaktadır (Birden, 2016). Bu inanç biçimi, zamanla insanın, kendisini daha üst bir konumda şekillendirerek diğer varlıklar üzerinde tahakküm kurmasına neden olmuştur. Birçok kutsal metinde de ifade edildiği gibi yaratılışın tek amacı insan olmamakla birlikte doğadaki canlı ve/veya cansız tüm varlıkların yaşam alanlarını daraltmamak ve yaşam koşullarını zorlaştırmamak büyük öneme sahiptir (Waldau, 2003). Bu nedenle insanın doğal dengeyi koruyarak, savurganlık yapmadan kullanması gerekmektedir.

Ekolojik sosyal hizmet, ekolojik düşünmeyi merkezine alarak, üretim ilişkileri, sosyal ve çevresel adalet gibi konularda politik bir duruş benimsenmesini içermektedir (Dominelli, 2014). Buna paralel olarak ekolojik sosyal hizmet; sosyal ve çevresel adaletin sağlanmasında sosyal hizmet mesleği ve disiplinin önemine dikkat çekerek, canlı ve/veya cansız varlıkların iyilik hallerinin sağlanmasına ve güçlendirilmesine vurgu yapmaktadır (Hayward, Miller ve Shaw, 2013). Ayrıca sosyal hizmet uzmanlarının, mesleğin etik ilkeleri ve değerleri doğrultusunda ekolojik ve çevresel adaleti içerecek şekilde uygulamalarını gerçekleştirmekle sorumlu olduğu da unutulmamalıdır (Dylan ve Coates, 2012; Peeters, 2009). Sosyal hizmet uzmanlarının, çevresi içinde birey yaklaşımıyla, her bir sistem arasındaki ilişkilerin olumlu yönde değiştirilmesi ve karşılıklılık ilkesinin benimsenmesi gibi işlevlerini mikro, mezzo ve makro düzeyde gerçekleştirmesi mümkündür (Barut ve Kara, 2020). Mikro düzeyde, bireylerin ve yakın çevrelerinin odağa alınarak, doğa ve çevre

ile ilgili fiziksel, duygusal ve bilişsel farkındalık kazandırılması mümkündür. Mezzo düzeyde, grupların, toplulukların ve örgütlerin çevre kirliliği, ekolojik dengenin bozulması gibi konularda bir araya gelmesi, dayanışma ağları kurması sağlanabilmektedir. Makro düzeyde ise, doğal afetler, salgınlar, türlerin yok olması ve küresel ısınma gibi ekolojik kriz durumlarında toplumun bilinçlenmesi için harekete geçilmesi, küresel boyutta ekolojik aktivizmin ve savunuculuğun gerçekleştirilmesi sıralanabilir.

Ekolojik sosyal hizmet, sosyal adaleti sağlamaya yönelik çabalarda olduğu gibi dezavantajlı ve marjinalize edilen grupların ekolojik dengenin bozulmasından en fazla etkilenme potansiyeli olduğunu vurgulamaktadır (Gray ve Coates, 2012). Bunun yanı sıra canlı ve/veya cansız varlıklar arasındaki ilişkinin önemine dikkat çekerek, ekolojik harmoninin sağlanmasını desteklediği de söylenebilir. Ekolojik sosyal hizmet yaklaşımı, tüm canlı ve/veya cansız varlıklara yönelik şiddetsizlik ilkesini benimseyerek, ekolojik dengeyi ve uyumu da destekler niteliklere sahiptir.

Ekolojik sosyal hizmet disiplininin hem eleştirel sosyal hizmet hem de baskı karşıtı sosyal hizmet yaklaşımlarından temel aldığı; doğa ve insan arasındaki etkileşime odaklanarak, insanın doğa ve canlı ve/veya cansız varlıklar üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik eleştiri getirdiğini söylemek mümkündür. Küresel ve sosyal değişimin sağlanması ve baskıcı uygulamalara yönelik geliştirilen fikirleri içeren eleştirel sosyal hizmet yaklaşımı ekolojik dengenin korunması, canlı ve/veya cansız varlıklara yönelik gerçekleştirilen baskı ve tahakküm uygulamalarının eleştirel bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi ve küresel bilinç oluşturulması gibi bir takım sosyal hizmet müdahalelerini desteklemektedir (Ferreira, 2010; Fook, 2003; Hetherington ve Boddy, 2013). Toplumdaki baskı ve güç mekanizmalarıyla hareket eden geleneksel sosyal hizmet yaklaşımlarına yönelik bir eleştiri getiren baskı karşıtı sosyal hizmet ise sosyal ve çevresel adalete önem vererek, baskı altındaki her türlü canlının önemi ve deneyimine dikkat çekmekte ve bütünleştirici bir yaklaşım sunmaktadır (Ferguson, 2009; Güldalı, 2018).

Ekolojik sosyal hizmet, ekolojik uyuma dikkat çekmekte olup yaşanan çevre ve canlı ve/veya cansız tüm ekolojik sistemleri analiz etmekle ve yeniden yapılandırmakla yakından ilişkilidir. Ekolojik sosyal hizmetin temel amaçları; insanların doğa ile olan ilişkilerinin farkında olması ve doğanın değerini bilmesi ve tanınması, ekolojik ve çevresel adaletin gerçekleştirilmesi ve tüm canlı ve/veya cansız varlıklar için güvenli ve temiz bir çevrenin oluşturulmasıdır (Faver, 2013; Hanrahan, 2011; Miller ve Hayward, 2014; Pulla, 2013; Ross, 2013). Bu açıdan ekolojik sosyal hizmet, türçülük söylemleri ile doğanın maruz kaldığı zulmü de reddetmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin sadece insan türü ile ilgili teori ve uygulamaya sahip olduğu ileri sürülse de doğadaki tüm canlı ve/veya cansız varlıklara yönelik kötü muamele ile insanın anti sosyal davranışları, depresyon ve stres belirtileri göstermesi arasında bir ilişki olduğu yönünde araştırmalar mevcuttur (Berger, 1995). Ayrıca çocukların hayvanlara ya da bitkilere yönelik gerçekleştirdiği şiddet davranışları, gelecekte insanlara yönelik şiddet davranışı geliştirmesinde önemli bir göstergedir (Boat, 1995). İnsan refahı, tüm canlı ve/veya cansız varlıklarla olan bağlarını kalitesi ile ölçülebilir ve diğer canlıların refahı da doğadaki ekolojik sürdürülebilirlik ile bağlantılıdır (Bekoff, 2007; Bekoff ve Goodall, 2003).

İrkçılık, cinsiyetçilik ve türçülük gibi yapıların canlılar arasında bir ikilik oluşturduğu ve ayrımcılık yapılan canlıların marjinalleştirildiği söylenebilir (Wolf, 2000). Marjinalleştirilmiş her türlü canlıların, sosyal hizmet mesleğinde önemli bir yeri vardır ve bu canlılara yönelik bir mesleki odak gerçekleştirmek önemlidir. Sosyal hizmet uzmanının, türlere dayalı farklı muameleyi tartışmaya açması ve mesleğin ilke ve değerlerini yeniden sorgulaması önem arz etmektedir.

İnsanlığın doğaya yönelik geliştirdiği etik anlayış, çevrenin korunmasını, ekolojik uyumu, biyolojik çeşitliliği ve tüm türlere yönelik tutum ve davranışları etkiler (Erten, 2007; Kortenkamp ve Moore, 2001). İnsanı odağına alan bir felsefi anlayış; insan olmayan diğer canlılar üzerinde tahakküm kurma, çevreye ve ekosisteme zarar verme, doğal kaynakları tüketme gibi sonuçların doğmasına yol açar. Ekolojik sosyal hizmetin bu anlayışı sorgulaması, eleştirmesi ve mesleğin temel ilke ve değerlerini yeniden kurgulaması gerekmektedir (Ryan, 2006).

SONUÇ

İnsanlık yaşamını sürdürebilmek için doğal kaynakları aşırı düzeyde kullanmış ve ekolojik dengenin bozulmasına yol açarak diğer canlılar üzerinde tahakküm kurmuştur. Teknolojik ilerleme ve gelişme, sanayileşme, kentleşme gibi yapısal değişimler, küresel ısınmaya, sera gazı etkisinin artmasına, biyo-çeşitliliğin azalmasına, deprem, tsunami, kasırga, çölleşme gibi doğal afetlerin oluşmasına ve ekolojik dengenin bozulmasına yol açmıştır. Çevresi içinde birey yaklaşımında vurgulandığı üzere, insanlar birçok farklı sistemle bağlantılıdır. Dolayısıyla bahsi geçen doğal afetler ve ekolojik dengenin bozulması gibi durumlardan, insan ve insan olmayan canlıların etkilenmesi kaçınılmazdır.

Sosyal hizmet mesleği doğası gereği çevresel adaleti sağlamakla yükümlüdür. Çevresel adaleti sağlama noktasında, sosyal hizmet mesleğinin kendi temelinde de var olan eleştirel sosyal hizmet ve baskı karşıtı sosyal hizmet yaklaşımlarını kullanmalıdır. Bu yaklaşımlar, çeşitli sosyal hizmet müdahale düzeyleriyle bir arada kullanılırsa, ekolojik aktivizmin, doğayla uyum içinde yaşamının ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına önemli katkılar sunabilir.

Sosyal hizmet uygulamalarının, çevresel krizleri, doğa olaylarını, ekolojik yok oluşu dikkate alarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Mikro, mezzo, makro düzeyde, en ufak canlı biriminden küresele doğru giden bir anlayışın benimsenerek, karşılıklılık ve bütüncülük ilkelerine dikkat çekilmelidir. Ayrıca meslek elemanlarının, çevresel adaleti ve ekolojik dengeyi sağlamaya yönelik kendi yaşamlarını özellikle türçü davranışlar ve söylemler noktasında dönüştürmeleri önem taşımaktadır.

Sosyal hizmet mesleği ve dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları, biyoçeşitliliğe önem vererek, gezegenin tüm canlılar için yaşanabilir olmasını desteklemelidir. Ayrıca tüm canlılar için önemli olan toprak, su, hava ve bitkilerin sürdürülebilir olması ve çevresel iyileştirmenin sağlanması noktasında da sosyal hizmet uzmanları rol alabilmelidir. Sosyal hizmet uzmanları, özellikle nesli tükenmekte olan türlerin savunuculuğunu gerçekleştirebilmeli, ekolojik dengenin sağlanması için çalışmalar ortaya koymalıdır. Bunun yanı sıra sürdürülebilir ve sosyal kalkınma sosyal hizmet mesleği için önemli bir konudur ancak bunu gerçekleştirirken tüm canlı ve/veya cansız varlıkların

göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

İnsanlık tarihinde kendisini belirgin biçimde gösteren ırkçılık, cinsiyetçilik gibi olguların türçülük ile çok yakından ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Doğaya yönelik acımasız uygulama ya da girişim yaygın, sistematik tahakküm uygulamalarıdır. Bu noktada yeryüzünün bir canlı organizma olduğu gerçeği ve farkındalığıyla, paradigma değişikliğine gidilmesi gerekmektedir. Bunun için insan merkezci düşünce sistemleri yerine, diğer türlerle uyumlu yaşamaya ve her türlü kaynağı eşit ve adil paylaşmaya istekli olma anlayışı benimsenmelidir. Bu durum tüm canlıların yaşam hakkını göz önünde tutmayı gerektirmektedir.

Uygulanabilir ve sürdürülebilir ekolojik müdahaleler gerçekleştirilmesi için gerek uluslararası gerekse ulusal boyutta tüm kurumların ortak hareket etme zorunluluğu bulunmaktadır. Sosyal hizmet mesleği, öğrencileri, eğitimcileri, akademisyenleri ve uygulayıcıları tüm canlıların iyilik haliyle bağlantılı çevresel, politik ve ekonomik konular hakkında bilgi sahibi olmaya teşvik etmelidir. Tüm canlılar için iyi bir yaşam kalitesinin sağlanması, günümüz ve gelecekteki olası sorunları önlemek açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Allen-Meares, P. and Lane, B. A. (1987). Grounding social work practice in theory: ecosystems. *Social Casework* 68, 515–521.
- Alston, M. (2013). Environmental social work: Accounting for gender in climate disasters. *Australian Social Work*, 66 (2), 218-233.
- Auerswald, E. H. (1968). Interdisciplinary versus ecological approach. *Family Process* 7 (2), 202–215.
- Barut, B., Kara, Y. (2020). Ekolojik sosyal hizmet perspektifinden hortikültürel terapi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31 (1), 218-240.
- Bay, U. (2015). “Ecological social work”, in *Encyclopedia of Social Work*. UK: Oxford University Press.
- Berger, R. M. (1995). Habitat destruction syndrome. *Social Work*, 40, 441-443.
- Bekoff, M. (2007). *The emotional lives of animals*. Novato, CA: New World Library.
- Bekoff, M. and Goodall, J. (2003). *The ten trusts: What we must do to care for the animals we love*. New York, NY: Harper Collins.
- Besthorn, F. H. and Meyer, E. E. (2010). Environmentally displaced persons: Broadening social work’s helping imperative. *Critical Social Work*, 11 (3), 123-138.
- Besthorn, F. H. (2013). ‘Radical equalitarian ecological justice’, in Gray, M., Coates, J. and Hetherington, T. (eds), *Environmental Social Work*, Oxon, Routledge, ss. 31-45.
- Birden, B. (2016). Çevre etiğinde bireyin ahlaki sorumluluğuna kısa bir bakış. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 3 (1), 4-14.
- Boat, B. W. (1995). The relationship between violence to children and violence to animals: An ignored link? *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 229-235.
- Bookchin, M. (1980). *Toward an ecological society*. Montreal: Black Rose.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Caviola, L., Everett, J. A. C., and Faber, N. S. (2018). The moral standing of animals: towards a psychology of speciesism. *Journal of Personality and Social Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/pspp0000182>
- Coates, J. (2003). *Ecology and social work: toward a new paradigm*. Halifax: Fernwood Publishing.
- Diamond, C. (1978). Eating meat and eating people. *Philosophy*, 53(206), 465-479.
- Dominelli, L. (2014). Promoting environmental justice through green social work practice: A key challenge for practitioners and educators. *International Social Work*, 57 (4), 338-345. Doi: 10.1177/0020872814524968.
- Dunayer, J. (2004). *Speciesism*. Derwood: Ryce.
- Dylan, A. and Coates, J. (2012). The spirituality of justice: Bringing together the eco and social. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 31 (1-2), 128-149.
- Erten, S. (2007). Ekosentrik, antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutum ölçeğinin türkçeye uyarlama çalışması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 28, 67-74.
- Faver, C. A. (2013). Environmental beliefs and concern about animal welfare: Exploring the connections. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 40 (4), 149-168.
- Ferguson, I. (2009). Another world is possible! Reclaiming the radical tradition. In V. Leskošek (Ed.), *Theories and methods of social work, exploring different perspectives* (pp. 81-98). Ljubljana: University of Ljubljana.
- Ferreira, S. B. (2010). Eco-spiritual social work as a precondition for social development. *Ethics and Social Welfare*, 4 (1), 3-23.
- Fook, J. (2002). *Social work – Critical theory and practice*. London: Sage Publications.
- Germain, C. B. and Gitterman, A. (1980). *The life model of social work practice*. New York: Columbia University Press.
- Gray, M., Coates, J. (2012). Environmental ethics for social work: Social work’s responsibility to the non-human world. *International Journal of Social Welfare*, 21 (3), 239–247.

- Gutheil, I. A. (1992). Considering the physical environment: An essential component of good practice. *Social Work*, 37 (5), 391-396.
- Güldalı, O. (2018). Baskı karşıtı sosyal hizmet: Modern dünya-sistemi açısından eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1), 228-244.
- Güler, T. (2009). Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerin Etkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34 (151), 30-43.
- Hanrahan, C. (2011). Challenging anthropocentrism in social work through ethics and spirituality: Lessons from studies in human-animal bonds. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 30 (3), 272-293.
- Hawkins, C. (2010). Sustainability, human rights, and environmental justice: Critical connections for contemporary social work. *Critical Social Work*, 11 (3), 68-81.
- Hayward, R. A., Miller, S. E. and Shaw, T. V. (2013). 'Social work education on the environment in contemporary curricula in the USA', in Gray, M., Coates, J. And Hetherington, T. (Eds), *Environmental social work*, Oxon, Routledge.
- Heinsch, M. (2012). Getting down to earth: Finding a place for nature in social work practice. *International Journal of Social Welfare*, 21 (3), 309-318.
- Hetherington, T. and Boddy, J. (2013). 'Ecosocial work with marginalized populations', in Gray, M. Coates, J. and Hetherington, T. (eds), *Environmental social work*, Oxon, Routledge.
- Horta, O. (2010). What is speciesism? *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 23(3), 243-266.
- Kagan, S. (2016). What's Wrong with Speciesism? (Society for Applied Philosophy Annual Lecture 2015). *Journal of Applied Philosophy*, 33 (1), 1-21.
- Kortenkamp, V. and Moore, C. (2001). Ecocentrism and anthropocentrism: Moral reasoning about ecological commons dilemmas. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 261-272.
- Lewin, K. (1951). Defining the field at a given time. (ss. 43-59), in *Field theory in social science*, (Ed. Darwin Cartwright). New York: Harper & Brothers.
- Lysack, M. (2012). Building capacity for environmental engagement and leadership: An ecosocial work perspective. *International Journal of Social Welfare*, 21 (3), 260-269.
- McKinnon, J. and Alston, M. (2016). *Ecological social work towards sustainability*. UK: Red Globe Press.
- Miller, S. E. and Hayward, R. A. (2014). Social work education's role in addressing people and a planet at risk. *Social Work Education*, 33 (3), 280-295.
- Miser, R. (2010). Çevre eğitimi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Mezunları Derneği.
- Muldoon, A. (2006). Environmental Efforts: The Next Challenge For Social Work. *Critical Social Work*, 7(2). <<http://www1.uwindsor.ca/criticalsocialwork/environmental-efforts-the-next-challenge-for-social-work>>, (Erişim Tarihi: 01.11.2018).
- Naess, A. (1989). *Ecology, community and lifestyle: outline of an ecosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norton, C. L. (2012). Social work and the environment: An ecosocial approach. *International Journal of Social Welfare*, 21 (3), 299-308.
- Park, K. M. (1996). The personal is ecological: Environmentalism of Social Work. *Social Work*, 41 (3), 320-323.
- Peeters, J. (2009). Social work and sustainable development. ENSACT Join European Conference, 26-29 April, Dubrovnik, Croatia.
- Pulla, V. (2013). Critical essay: Environmentalism and social work. *Rural Society*, 22 (3), 263-268.
- Purutçuoğlu, E. ve Doğan, İ. (2017). Ekolojik sosyal hizmet uygulamaları için sürdürülebilir kalkınmada sosyal hizmetin yeri.

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (51), 1083-1100.

- Rambaree, K. (2013). Social work and sustainable development: Local voices from Mauritius. *Australian Social Work*, 66 (2), 261-276.
- Rich, J. (1998). *The nurture assumption*. New York: Simon & Schuster.
- Ross, D. (2013). 'Social work and the struggle for corporate social responsibility' in Gray, M., Coates, J. and Hetherington, T. (eds), *Environmental Social Work*, Oxon, Routledge.
- Ryan, T. (2006). *Social work, independent realities and the circle of moral considerability: Respect for humans, animals and the natural world*. Thesis, Edith Cowan University.
- Ryder, R. D. (1998). Speciesism. In: Bekoff, M. & Meaney, C. (Eds.), *Encyclopedia of animal rights and animal welfare* (p. 320). Chicago: Fitzroy Dearborn.
- Ryder, R. D. (2006). Speciesism in the Laboratory. In P. Singer (Ed.), *In defense of animals: The second wave* (pp. 87-103). Malden: Blackwell Publishing.
- Savaş, T. ve Yurtman, İ. Y. (2008). Hayvan davranışı bilimi ve zootekni: Tanım ve izlem. *Hayvansal Üretim* 49 (2), 36-42.
- Singer, P. (2005). *Hayvan özgürleşmesi* (Çev: Hayrullah Doğan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Shaw, T. V. (2006). *Social workers knowledge and attitude toward the ecological environment*, Doctoral dissertation, University of California at Berkeley, *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 68 (3), 1162.
- Taylor, S. (2013). 'Social science research in ocean environments' in Gray, M., Coates, J. and Hetherington, T. (eds.), *Environmental Social Work*, Oxon, Routledge.
- Vegan Derneği. (2018). Kirpi sözlük. <<http://sozluk.tvd.org.tr/>>, (Erişim Tarihi: 31.05.2019).
- Waldau, P. (2003). *The specter of speciesism: Buddhist and christian views of animals*. Oxford University Press.
- Weber, B. A. (2012). Social work and the challenges of the green economy. *Advances in Social Work*, 13 (2), 391-407.
- Williams, B. (2009). The human prejudice. *Peter Singer Under Fire: The Moral Iconoclast Faces His Critics*, 3, 77.
- Wolf, D. (2000). Social work and speciesism. *Social Work*, 45 (1), 88-93.
- Zapf, M. K. (2010). *Social Work and the Environment: Understanding People and Place*, *Critical Social Work*, 11, 30-46. [Electronic Journal].